

De nordiske sprogsamfund

Gregersen, Frans

Publication date:
2020

Citation for published version (APA):
Gregersen, F. (2020, okt 1). De nordiske sprogsamfund. *Norden i skolen*.

Frans Gregersen:

De nordiske sprogsamfund

Introduktion

Hvorfor skriver vi overhovedet om Norden? Det kan der gives et historisk svar på: De nordiske sprog er mere ens jo længere vi går tilbage i tiden, og vi har oplysninger i meget gamle tekster som tyder på at vikingerne generelt kunne forstå hinanden. De omtales som talende 'Dönsk tunga' dvs. én eller anden form for fælles dansk.

Men der kan også gives et moderne svar: Efter anden verdenskrig 1939-45 er de nordiske lande kommet til at ligne hinanden så vi udefra ses som ret ens. Og måske føler vi os faktisk også som værende i familie – i hvert fald når vi selv er på udebane sammen. Begreber som 'de nordiske velfærdsstater' eller 'den nordiske model' er for længst blevet til som en sammenfatning af udlandets opfattelse af det der forbinder os i Norden. Deraf følger imidlertid ikke at vi kan forstå hinanden når vi taler eller skriver.

Siden 1950'erne har de fem nordiske stater Island, Norge, Sverige Danmark og Finland arbejdet sammen i forskellige organisationer hvoraf de vigtigste er Nordisk Ministerråd og Nordens Råd. Der er således en organisation på plads, der er meget samarbejde og beboerne rejser på kryds og tværs af de nordiske landegrænser.

En bestemt definition af hvad et sprogsamfund er, bygger på om medlemmerne kan forstå hinanden. For ikke så lang tid siden var jeg i Helsinki sammen med nordmænd, svenskere – og tyskere. Tyskerne var ret himmelfaldne over at kunne høre at vi talte forskellige sprog, nemlig hver vores eget, men tilsyneladende alligevel kommunikerede uden problemer. 'Vi' er helt sikkert som sprogforskere ikke typiske men noget kunne altså tyde på at Danmark, Norge og Sverige faktisk *er* et stort sprogsamfund – for nogle. Om Norden enten allerede er ét stort sprogsamfund eller i hvilken forstand det kunne blive det, det er det spørgsmål vi kommer til at vende og dreje over de næste 10 sider. Så nu er du advaret!

I Er Norden et stort sprogsamfund?

Hvordan kan man besvare det spørgsmål? Der er grundlæggende fire forskellige måder at svare på:

Man kan udføre *spørgeskemaundersøgelser*. Man får her oplysninger om hvad folk *mener de gør*, men ikke nødvendigvis *hvad de faktisk gør*. Og man spørger mange. Det er så til gengæld vigtigt hvordan de mange er valgt ud - for de skal helst være repræsentative for en større gruppe.

Man kan også lave *kontrollerede eksperimenter*. Her udsætter man nogle mere eller mindre tilfældigt udvalgte forsøgspersoner for en bestemt sproglig påvirkning og undersøger på den måde om de kan forstå nabosprogene. Fordelen er at man har fuld kontrol med hvad der sker, Ulempen er at man umuligt kan kontrollere alle faktorer. Og en yderligere ulempe er at eksperimenter i sagens natur ikke kræver en særlig naturlig måde at opføre sig på, faktisk nærmest det modsatte.

Men man kan også *spørge dem der har særlige erfaringer*. Man taler længe med de forholdsvis få personer der er udvalgt som netop atypiske, laver altså et langt interview, skriver interviewet ud og analyserer de pågældendes erfaringer. Hvis de er valgt godt ud, kan det give en dybde vi aldrig kan nå når vi spørger i skemaform. Og selve metoden giver interviewofrene en stemme. Det har dem der deltager i et eksperiment meget sjældent.

Endelig kan man lave *etnografisk feltarbejde i naturlige laboratorier*, dvs. opsøge de steder hvor folk som har forskellige skandinaviske sprog som deres førstesprog, arbejder. Der findes nemlig arbejdspladser, f.eks. i SAS eller på Nordisk Ministerråds sekretariat men også private virksomheder, hvor folk med baggrund i de tre skandinaviske sprog, dvs. norsk, svensk og dansk, skal arbejde sammen. Der er også togforbindelser mellem Danmark og Sverige (Øresundstogene)

hvor personalet kommer fra begge lande; og der er firmaer der arbejder i hele Norden og har ansatte fra flere lande (Nordea). Her kan man så iagttage hvad der sker.

I næste afsnit eksemplificerer jeg hvordan disse fire forskellige svar har været anvendt på forskellige sider af det overordnede spørgsmål: Om mon Norden udgør et stort sprogsamfund.

Opgave:

Diskuter i grupper på fem hvilke erfaringer I har med at kommunikere med personer fra de andre nordiske lande. Del erfaringerne op efter hvilken relation der var tale om: eksempelvis: møde med en nordisk turist, møde hvor du selv var turist i et andet nordisk land, studietur, læsning af litteratur etc. Del også gerne op efter om der var tale om Norge, Sverige, Danmark (dvs. Skandinavien) eller om der var tale om Grønland, Færøerne, Ålandsøerne (de selvstyrende områder) eller Island og Finland (de ikke-skandinaviske stater i Norden).

II.1: Hvordan kan man få at vide om Norden er ét stort sprogsamfund?

Ved at lave: Spørgeskemaundersøgelser, fra Haugen 1953 til Kirchmeier og Jensen 2015

Den første der gennemførte en spørgeskemaundersøgelse af spørgsmålet om forståelse mellem de nordisktalende, var den norsk-amerikanske forsker Einar Haugen. Allerede i 1953 udsendte Haugen et meget omfattende og yderst gennemtænkt spørgeskema til medlemmer af Foreningen Norden. Han fik en række tankevækkende svar.

Det første spørgsmål man skal tage stilling til når man udarbejder et spørgeskema, er hvordan man skal operationalisere sit forskningsspørgsmål. Der skal være nogle svarmuligheder. Haugen var interesseret i om folk i Norden kunne forstå hinanden. Men forstå kan jo gradbøjes i flere dimensioner så han endte med at formulere følgende to spørgsmål:

”Da De møtte en svensk (henholdsvis dansker, norsk person) for første gang, hvor godt kunne De forstå ham?”

”Forstår De nu dansk (hhv. norsk, svensk) tale uden vanskelighed?”

Haugen skelner altså mellem det første møde hvor man kun har den forberedelse man har med sig hjemmefra i form af undervisning, og så en mere generel statusopførelse. Vi skal lægge mærke til at de her informanter allesammen faktisk havde mødt folk fra resten af Norden for de var nemlig medlemmer af en forening med netop det formål. Men det er jo ikke alle der er det, og spørgsmålet ville måske være uheldigt formuleret hvis det var rettet til andre.

Opgave:

Undersøg via nettet Foreningen Norden: Foreningen-Norden.dk.

Hvor mange medlemmer har foreningen i de forskellige lande? Kender I nogen der er medlemmer?

Når man spørger *hvor godt* nogen forstår en anden må man give dem en skala at graduere med. Haugen valgte en femtrinsskala og tilføjede, som man næsten altid gør, en ’ved ikke’-kategori. De fem trin går fra ’slet ikke’ over ’med stor vanskelighed’, ’måtte høre intenst efter’ og ’alt undtagen enkelte ord’ til ’forstod alt’. Man kan nemt se at den skala brækker over sådan at de tre første kan grupperes sammen som udtryk for at det er svært at forstå nabosprogene, og at de to sidste kan grupperes sammen som udtryk for at det her var nemt og gik uden de store problemer. Alligevel er det fint at have de mange trin for det fanger at en fjerdedel af svenskerne forstod alt norsk mens 58 % af danskerne vælger kategorien ’alt undtagen enkelte ord’ når det drejer sig om norskforståelsen. Samlet set er det danskerne og svenskerne der har problemer med at forstå hinanden mens norsk er det der er nemmest at forstå. Undersøgelsen giver overordnet indtryk af at der er stor sprogforståelse i Norden og at det således er berettiget at tale om Norden som ét stort sprogsamfund

tilbage i 1953. MEN, og der er et stort MEN som Haugen selv artikulere: Undersøgelsens deltagere (populationen) er ikke repræsentativ! Nordisk samarbejde, skriver Haugen, bæres hovedsagelig af den akademiske klasse og en del af den højere middelstand, og der er en vældig forskel i evnen til at forstå nabosprogene alt efter om man har en længerevarende uddannelse eller ikke. Sådan konkluderede Haugen i 1953. Så måske er det fælles sprogsamfund kun for de lærde?

I 2015 gennemførte Sabine Kirchmeier og Eva Skafte Jensen en spørgeskemaundersøgelse som i princippet havde det samme udgangspunkt som Haugens og hvis resultater derfor må kunne sige noget om udviklingen i de 60 år der ligger mellem de to undersøgelser.

Populationen er også her skævvredet mod dem der deltager i nordisk samarbejde, 54 % af deltagerne svarer at de deltager i nordiske møder mere end én gang om året; man skal heller ikke her tro at vi har et billede af folkelig forståelse.

Men når det er sagt, er tallene egentlig ganske klare. Af en række lagkagediagrammer af forståelsen af talesprogene dansk, norsk og svensk fremgår det at deltagerne selv vurderer at de forstår de tre sprog enten uden problemer (her ligger dansk igen i bunden men dog med 41 %) eller rimelig godt svarende til lidt over 70 % (igen dansk) og til 86-87 % (de to andre sprog). Det tidstypiske og interessante er at de to forfattere (som begge var tilknyttet Dansk Sprognævn) også har inkluderet engelskforståelse. Og den ligger ifølge deltagerne selv på et helt andet niveau. 85 % siger at de forstår engelsk uden problemer og 13 % at de forstår det rimelig godt. Så hvis det kommer an på at blive forstået, ville det være mere rationelt at bruge engelsk som fælles sprog i Norden.

Opgave:

Diskuter i grupper på fem om I ville bruge engelsk eller jeres eget nordiske sprog når I mødte en fra Norden første gang. Diskuter fordele og ulemper ved at bruge engelsk som fællesprog (såkaldt lingua franca) i Norden i stedet for at 'tale sit eget sprog og forstå de andres'.

II.2 Hvordan kan man få at vide om Norden er ét stort sprogsamfund?

Ved at gennemføre: Eksperimenter, fra Maurud 1976 til Delsing og Lundin Åkesson 2005

Svagheden ved spørgeskemaundersøgelser er at vi beder folk selv vurdere om de kan det ene eller det andet. Men hvad nu hvis de ikke er i stand til at vurdere det ordentligt enten fordi de overvurderer deres evner eller fordi de undervurderer dem? Og hvad hvis der er systematiske forskelle f.eks. mellem kønnene eller hvis det hænger sammen med klassesituationer om man gør det ene eller det andet? Det er grunden til at man i stedet (eller som et supplement) undersøger hvad folk faktisk kan i én og samme kontrollerede situation: man udfører et eksperiment.

De to største og mest omfattende undersøgelser af nordisk sprogforståelse er af denne type. Den seneste af dem (fra 2005) blev faktisk lavet som en bevidst opdatering af resultaterne fra den første ca. 30 år før. Da undersøgelserne begge er meget omfattende og rummer mange spidsfindige enkeltheder; ser vi her kun på hovedlinjerne.

Maurud skelner som andre mellem talt sprog og skriftsprog. Det viste sig i Haugens undersøgelse at langt de fleste kunne læse hinandens sprog uden de store problemer. Vi ser derfor her kun på talt sprog. Hvordan kan man undersøge om folk forstår talt sprog?

Mauruds overvejelser er instruktive: Han får f.eks. en indfødt dansker til at indlæse fire forskellige tekster som repræsenterer hver sin teksttype, og spørger så med mange valgmuligheder til indholdet af det der er blevet lyttet til. En af teksterne er en hyggelig anekdote om en bankinspektør som kommer på inspektion i en lille by og opdager at bankens personale sidder og spiller kort med

politimesteren mens døren er helt åben og kassen tilgængelig. Maurud spørger så f.eks.: Hvad så bankinspektøren da han kom ind i banken i byen? og giver disse valgmuligheder:

- At kassereren sad og sov i skranken
- At bankhvælvingen var sprængt
- At der var en hektisk aktivitet blandt bankens ansatte
- At der ikke var nogen til stede der
- At kassereren var blevet skudt af nogle bankrøvere

Det rigtige svar er nummer fire. Nu er der jo altid en vis sandsynlighed for at krydse lige nr. 4 af, selv om man ikke har forstået en dyt af hvad der er blevet afspillet for en, så det skal man tage hensyn til når man benytter denne 'multiple choice'-metode. Vi skal eliminere tilfældigheden. Det kan man gøre i den statistiske bearbejdning af resultaterne.

Fordelen ved Mauruds metode er at han har fuld kontrol med alle de variable der indgår i undersøgelsen: Han kender populationen, han har kendskab til de tre sprog og de fire teksttyper som de to modusser, talt og skrevet (som fører til to forskellige former for test, nemlig læsetest og lyttetest).

Haugens undersøgelse var fra tidlig efterkrigstid hvor der var en stor interesse for Norden som en samlet kraft i verden. Mauruds undersøgelse er fra et tidspunkt hvor Sverige var den ubestridt førende nation i Norden, og det afspejler sig i undersøgelsen. Maurud konkluderer blandt mange andre ting at der er få forskelle mellem sprogene som helhed men at nordmænd er bedre til at forstå nabosprog end de to andre nationers borgere. Han tilføjer som det allersidste at der er meget der tyder på at den gensidige sprogforståelse har med sprogholdninger at gøre (se Tore Kristiansens tekst andetsteds på denne hjemmeside). Den lave forståelse af dansk talesprog i Sverige kan meget vel skyldes holdninger til dansk og danskere.

Lige det med holdningerne kommer vi tilbage til i omtalen af den store undersøgelse som fulgte op på Mauruds resultater og som blev afrapporteret i 2005. Der er tale om en undersøgelse der udbygger metoden. Hvor Maurud havde rekrutter fra hæren fra Oslo, Stockholm og København og dermed kun undersøgte mænd fra hovedstæderne (en drastisk begrænsning af repræsentativitet som han er fuldt ud opmærksom på), har Delsing og Lundin Åkesson begge køn med, flere lokaliteter med - og satser i stedet på studerende fra ungdomsuddannelserne. Det er altid et problem for store repræsentative undersøgelser at finde mange mennesker som både er tilgængelige og har forskellig baggrund, og det resulterer alt for ofte i at man undersøger elever. De er – som I – tvunget til at være i systemet og det uanset hvilken baggrund de har. Men her har det resulteret i en særlig problemstilling fordi undersøgelsen også spørger om hvor meget nabosprogsundervisning informanterne har fået.

Også metoderne til at undersøge sprogforståelse blev videreudviklet i den nye undersøgelse, og tidstypisk blev engelsk inkluderet, men det helt afgørende er at Delsing og Lundin Åkessons undersøgelse er den første der tager Nordens sproglige mangfoldighed så alvorligt at både Island, Finland, Færøerne og Grønland er med. Yderligere er de mange indvandrere i særlig Sverige inddraget i undersøgelsen så man kan sige noget om hvor vidt den rabat man får på forståelsen af et nabosprog, også gælder for dem der taler et nordisk sprog som andetsprog. Endelig har undersøgelsen en tidsdimension indbygget fordi man også undersøger en mindre population af forældregenerationen i forhold til den primære population af gymnasiaster. Det sidste giver anledning til et interessant fortolkningsproblem: Hvis det nu viser sig at de ældre er bedre til at forstå nabosprogene end de yngre, er det så fordi det er gået tilbage med nabosprogsforståelsen? Eller har det faktisk altid været sådan at det med at forstå nabosprog er noget der kommer senere i livet - efter at man har forladt uddannelsessystemet hvor man strengt taget ikke har så meget at bruge det til?

Opgave:

Spørg jeres forældre ved hjælp af et spørgeskema I bliver enige om, hvor stor kontakt de har haft med nabosprog og om de har oplevet problemer med det. Diskuter resultaterne i jeres gruppe og spørg jer selv om det samme. Sammenlign resultaterne!

Resultaterne fra Delsing og Lundin Åkessons undersøgelse er alt for mange til at kunne blive sammenfattet på så kort plads som jeg her har til rådighed – det *er* en meget omfattende undersøgelse. Men her er nogle af de vigtigste resultater, organiseret efter det princip at man for at forstå et nabosprog skal have kontakt, anledning og ønske om at gøre det.

- Geografi spiller en rolle for forståelse fordi geografisk nærhed fremmer kontakt: Malmøboerne er langt bedre til dansk end stockholmerne. Århusianerne er til gengæld ikke dårligere end københavnere til at forstå svensk men bedre til at forstå norsk, og osloboerne har et særligt forhold til svensk som bergenserne ikke har. Der er noget besynderligt ved resultaterne fra København – især når man sammenligner dem med resultaterne fra Århus. Se nedenfor.
- Holdninger spiller en vis rolle for forståelsen: I undersøgelsen blev man spurgt om lysten til at bosætte sig i nabolandet. Her skiller danskerne sig klart ud ved i meget ringe omfang at have lyst til at bosætte sig i nabolandene. Nordmændene har større lyst til at bo i et naboland og svenskerne overrasker ved at have meget lyst til at bo i Danmark. Ser man så på det samlede resultat for de forskellige lande, viser det sig at danskerne har lidt sværere ved at forstå svensk end omvendt (og det er en nyhed) mens nordmændene – og især færingerne men vi har koncentreret os om de skandinaviske lande her – er gode til at forstå nabosprogene.
- Indvandrere som taler de nordiske sprog som andetsprog får ikke den samme rabat på nabosprog som førstesprogtalere har. Man skal ikke være sikker på at det stadig gælder. Det er bestemt en mulighed at dette er et historisk fænomen, og det burde nok undersøges igen nu snart 20 år efter den store forståelsesundersøgelse blev påbegyndt. I øvrigt bliver resultatet relativt lige om lidt (se nedenfor).
- Ønsket om at kunne forstå har tilsyneladende ikke været til stede i København hvorfra resultaterne adskiller sig negativt også inden for Danmark. Måske er der tale om at forsøgspersonerne i København ikke bare var mindre motiveret for at forstå nabosprog men at deres holdninger også prægede selve deres deltagelse i undersøgelsen. Københavneres resultater er måske præget af at København ikke ser til Norden men skuer ud i verden (i hvert fald i egen forståelse). Forfatterne taler om det som et storbyproblem og finder noget af det samme i Stockholm.

Opgave:

Diskuter forholdet mellem hovedstæder og provins i nabosproglig henseende. Et eksempel: København ligger lige over for Malmö, og det viser sig hver dag når Øresundstogene passerer broen at de transporterer rigtig mange. Hvordan kan det være at interessen (blandt unge) så er så lille i København for svensk? Hvordan er forholdet mellem de norske byer der ligger tæt på Sverige (primært Oslo) og dem der ligger langs vestkysten? Forstår dem der bor i Göteborg mere og bedre norsk end dem der bor i Gävle?

II.3 Hvordan kan man få at vide om Norden er ét stort sprogsamfund?

Ved at tale længe med få: Interviewundersøgelser, fra Ulla Börestam 2008 til Eva Theilgaard Brink 2017

Den store fordel ved at bruge interviewmetoden er at man kan få et indblik i hvordan enkeltpersoner oplever, og for sig selv og andre formulerer, de problemer der er aktuelle for netop dem med at forstå og tale nabosprog. I Ulla Börestams undersøgelse er deltagerne ikke-nordiske andetsprogtalere der bevæger sig på tværs af Øresundsregionen dvs. fra Danmark til Sverige eller omvendt. De kommer nuanceret til orde i lange men strukturerede samtaler med Börestam og/eller hendes assistent Pernille Folkmann.

Nogle af de spændende indsigter man kan få ved at læse en sådan undersøgelse, er at der er mange forskellige typer af andetsprogtalere. I Delsing og Lundin Åkessons undersøgelse ses andetsprogtalere generelt som tilhørende en gruppe der udgør en socialklasse der generelt ikke har megen uddannelse. Men mange af Börestams informanter har en akademisk uddannelse. Nogle af dem har samme sproglige baggrund som de fleste i Rosengård i Malmö (dvs. de kommer fra arabisktalende lande), men de afviger altså mht uddannelse. Og det spiller en rolle. De har givetvis nemmere ved at lære nabosprog gennem læsning, og de har måske navnlig nemmere ved at formulere sig om det.

Men på mange måder er undersøgelsen ellers øjenåbnende ved at pege på de mange forskelle: Der er forskel på om man er gift med en lokal nordisktalende eller ikke er det, der er forskel på om man er på en arbejdsplads hvor der er mange der taler samme førstesprog som én selv, eller om man er ansat som ene udlænding blandt danskere. Den ene af informanterne er f.eks. italiener på et pizzeria i København. Her forventes man nærmest at tale italiensk som en autenticitetsmarkør. Omvendt er der informanter der fortæller om hjælpere der kan fungere som ressourcepersoner ved at kunne tale både informantens første eller andetsprog og så det lokale sprog. De oversætter simpelthen det der giver vanskeligheder. Tolkning er ikke nødvendigvis forbeholdt professionelle.

Og de her informanter er generelt (men ikke alle) indstillet på at lære det der skal til – for at fungere i samfundet, for at fungere på arbejdspladsen eller for at kunne hjælpe til hvor de nu bor. Det betyder at de lærer de dele af sproget som har størst brugsværdi: f.eks. at 'bolig' på dansk betyder 'bostad' på svensk og at det danske ord 'selskab' svarer til det svenske ord 'bolag'. Men det betyder ikke nødvendigvis at de kan læse eller forstå alt på dansk henholdsvis svensk, netop ikke.

De fortæller også om at der er stor forskel på hvor meget de forstår alt efter hvordan de bliver talt til: De fleste forstår ikke når de indfødte taler indbyrdes for så taler vi/de hurtigere og mere indforstået. Til gengæld er de glade for at være på tomandshånd og for lidt mere langsom tale. Værst er telefonsamtaler for her er der ingen støtte at hente i kropssproget. Det er de enige om.

Den store pointe ved at benytte interviewmetoden kan ses når man kontrasterer hvad disse indvandrere siger om nabosprog, med resultaterne fra Delsing og Lundin Åkessons undersøgelse refereret ovenfor. Disse indvandrere er voksne (ikke som i undersøgelsen gymnasieelever), og de varierer stærkt med hensyn til hvordan og hvor meget de har lært af dansk, henholdsvis svensk, før de drager over Sundet. Men for dem der taler bedst, er det en unik ressource at råde over et nabosprog. Morsomt nok kommer det frem ved at de simpelthen kan tale dansk til svenskerne, de indfødte svenskere vel at mærke, henholdsvis svensk til danskerne, og dermed har noget at falde tilbage på når det bliver for svært at tale det lokale sprog. Men de bekræfter sådan set resultatet fra Delsing og Lundin Åkessons undersøgelse i og med at de netop ikke kan benytte denne udvej over for andre indvandrere. Interviewene modificerer og præciserer det enkle billede af manglende rabat for andetsprogtalende.

I Eva Theilgaard Brinks interviewbog fra 2017 som eksplicit er inspireret af Ulla Börestams metode og tidligere undersøgelser, er det alle typer af nordiske indvandrere der er tale om. Eva Theilgaard Brink har udvalgt en række personer som har det til fælles at de har bevæget sig fra ét nordisk land til et andet. Og det nordiske skal tages i den videste betydning så både personer med finsk og

grønlandsk som førstesprog indgår i interviewundersøgelsen. Titlen på bogen er: *Man skal bare kaste sig ud i det!* og titlen sammenfatter glimrende de interviewedes gåpåmod og den fælles oplevelse af at det går at skifte sprog. Det er naturligvis væsentlig sværere for finsktalende, islandsktalende eller grønlandsktalende at skifte fuldstændigt til at tale svensk, dansk eller norsk, men budskabet er at det kan lade sig gøre efter en proces som de interviewede er forbløffende enige om at beskrive sådan her:

Enten er det relativt uproblematisk at skifte sprog. Det gælder for nordmænd og færingere og stemmer altså med resultaterne fra Delings og Lundin Åkessons undersøgelser, eller også går man igennem en proces som typisk varer 2 til 3 måneder. I begyndelsen lytter man og forsøger at udsætte sig selv for det løbende kursus som TV-udsendelser med eller uden tekstning er. Når man er i tvivl, spørger man. Det kan man bruge engelsk til, men engelsk forsvinder lidt efter lidt som hjælpesprog. Til gengæld er det nødvendigt at beherske teknikker til *repair* dvs. at finde frem til høflige og hensyntagende måder at bede folk gentage, tale langsommere eller mere distinkt - eller at forklare det sagte på en anden og simplere måde. Det hele ender lykkeligt. Efter de to-tre måneder klarer man sig i de nye omgivelser. Der er ingen der siger at man så taler dansk, svensk eller norsk som en indfødt - men det behøver man heller ikke for at kunne begå sig.

Opgave:

Hvordan kan man på jeres skole undersøge om henholdsvis elever og voksne der har et andet førstesprog (og/eller hjemmesprog) end dansk, har det med nabosprogene? Lav et undersøgelsesdesign! I skal ikke gennemføre undersøgelsen men derimod planlægge den så præcist at I ville kunne gøre det.

II.4 Hvordan kan man få at vide om Norden er ét stort sprogsamfund?

Ved at observere hvad der sker: En etnografisk undersøgelse, Sonja Barfod Lund 2018

I de senere år er såkaldt etnografiske metoder i stigende grad blevet anvendt inden for sprogforskningen. Det etnografiske i betegnelsen stammer fra amerikansk forskning hvor studiet af fremmede kulturer ofte kaldes for *ethnography*. I Danmark hedder faget antropologi, og dette fag repræsenterer de fortolkende eller hermeneutiske metoder inden for samfundsvidenskaberne. Karakteristisk for den etnografiske sprogforskning er det langvarige feltarbejde hvor feltarbejderen bestræber sig på så godt som muligt at 'forvinde' fra de andre deltageres opmærksomhed så han eller hun ikke forstyrrer den dagligdag som det hele går ud på at dokumentere. Dokumentation kan have flere former. Nogle feltarbejdere optager alt enten på video eller audio – og her er det væsentligt at dem der bliver optaget alle har afgivet informeret samtykke om at det er OK med dem. Andre bruger en blanding af feltnoter og optagelser. Det betyder at feltarbejderen, så vidt det overhovedet er muligt, anlægger det synspunkt at vedkommende er en udefrakommende som i løbet af feltarbejdet skal lære hvordan man 'gør' på det pågældende sted.

Sonja Barfod Lund har i sin ph.d.-afhandling opsøgt en virksomhed som beskæftigede medarbejdere med mange forskellige slags baggrund. Formålet var at finde frem til hvordan de kommunikerede. Fordelen ved det etnografiske feltarbejde kommer frem ved at vi kommer ind i frokoststuen og på den måde oplever hvordan helt dagligdags praksisser udspiller sig på tværs af sproglige grænser. På frokoststuen snakker folk sammen om hvad man generelt kunne kalde ikke-arbejds-mæssige og i den forstand ikke-seriøse emner. En dansker fortæller f.eks. en svensker at hun skal til Sverige i weekenden for at hente en kommode. Nu er det sådan at 'kommode' (på dansk) hedder 'byrå' på svensk. Det betyder at samtalepartneren på frokoststuen ikke helt forstår hvad turen går ud på. Og det bliver ikke bedre af at danskeren udtaler nogle svenske navne på en måde

som den svensktalende må lave et godt stykke arbejde for at kunne genkende som svenske byer.

Pointen er som forfatteren skriver: Ingen af dem oplever et kommunikationsproblem!

Her kan vi altså få et perspektiv på det nordiske sprogsamfund som er helt nyt: Måske handler det om at man kan forstå det meste og det man ikke forstår, kan man jo altid spørge om hvis det var vigtigt at forstå det til bunds. Forståelse bliver her relativiseret ud fra dagligdagens praksisser på en måde som ingen af de andre undersøgelsestyper kan bidrage med.

Opgave:

Udtænk en måde at undersøge ikke nabosprogsforståelse men brugen af bandeord på ved at benytte en etnografisk praksis: Find en gruppe I vil undersøge (parallelklassen måske), og find måder hvorpå I både kan dokumentere og alligevel ikke forstyrre brugen af bandeord.

Hvad ved vi så nu?

Man kan undersøge det nordiske på mangfoldige måder og de resultater man får som svar på spørgsmålet om vi kan forstå hinanden i Norden bestemmes til en vis grad af hvordan man spørger. Men når al røgen har lagt sig, har vi fået et billede af at de tre skandinaviske sprog adskiller sig sådan at dansk talesprog er sværest at forstå og norsk lettest. Og at nordmænd er bedre til at forstå de skandinaviske nabosprog end de to andre befolkninger. Dette billede kan uddybes og modificeres, især har interviewundersøgelserne tilføjet nye indblik i hvor forskellige strategier folk bruger for at imødegå kravene fra den virkelige verden om forståelse. Det er væsentligt at skelne mellem individniveauet, den enkelte sprogbruger, og samfunds- eller gruppeniveauet hvor vi kan tale om danskere eller svenskere som en helhed. Interviewundersøgelser giver indblik på individniveau, eksperimentelle undersøgelser og spørgeskemaer på gruppe- og helhedsniveau. Og de etnografiske undersøgelser giver os et indblik i hvordan verden faktisk tager sig ud – ikke bare hvordan interviewede personer oplever den. Skellet mellem oplevelse og faktisk praksis er afgørende at forstå.

II Forskelle mellem de nordiske stater og sprogsamfund: Finland og Island mod resten; Grønland og Færøerne; Samerne

Når man taler om Norden som sprogsamfund mener man alt for ofte kun Skandinavien. Det er ikke så mærkeligt at fokusere på de tre stater som har det tætteste samarbejde og sprogligt er tættest på hinanden. Men det er uklogt at gøre det uden at være opmærksom på at man hermed ser bort fra alt det der komplicerer billedet. Vi har i gennemgangen af Delsing og Lundin Åkessons undersøgelse været inde på at man her for første gang tog Færøerne, Grønland, Island og Finland med og at man inddrog de mange nordiske andetsprogtalende. Men for at gøre billedet af Norden mere komplet er der et stykke vej endnu.

I Norge, Sverige og Finland findes en stor og vigtig befolkningsgruppe som taler et af de mindst tre højst ti forskellige samiske sprog (se <https://nordeniskolen.org/da/sprog-kultur/7-10-klasse/de-nordiske-sprog/om-samisk/>). Og måske har du hørt om den finsktalende minoritet i Sverige som taler meänkieli, tidligere kaldt Tornedalsfinska. Under alle omstændigheder skal man vide at Finland er et ved lov tosproget land med en udstrakt beskyttelse af det svensk som før taltes af mange som dels et overklassesprog i de store byer især Helsingfors, dels i den del af Finland som ligger op mod den botniske bugt og som (fordi den er set fra Sverige) hedder Österbotten. I Finland er det den vestligste del. Her lever en oprindelig bonde- og fiskerbefolkning som bestemt ikke er overklasse. Men de taler svensk, den særlige variant som først og fremmest pga intonationen hedder finlandssvensk.

Endelig skal man også vide at der findes et fuldstændig svensktalende område, nemlig Ålandsøerne, som har status af selvstyrende område under Finland.

På den måde bliver Norden meget mere broget og mangfoldigt hvilket stiller helt andre krav til at demonstrere at det er ét sprogsamfund end hvis vi blot holder os til Skandinavien (og i samme åndedrag ser bort fra både samerne og andre minoriteter inden for landegrænserne).

Groft sagt er der altså både god mening i at skelne mellem Skandinavien som omfattende Danmark, Norge og Sverige og så på den anden side det større nordiske fællesskab som er det der træder i kraft når vi taler om Nordisk Råd, Nordisk Ministerråd og andre organer som styrer og praktiserer nordisk samarbejde. Det inkluderer nemlig de to stater Island og Finland - og forøger på den måde de indre forståelsesproblemer ganske væsentligt.

Ganske vist har man på Island længe haft undervisning i dansk og mange islændinge taler rigtig godt dansk. Men man kan ikke gå ud fra at islændinge uden videre kan indgå i et fællesskab baseret på tanken om at jeg taler mit sprog, du taler dit og vi forstår alligevel hinanden. Man kan jo blot forsøge at tage underteksterne fra en islandsk film og så se hvor meget man som dansker forstår af hvad der sker. Endnu mere oplagt bliver det at finnerne har et problem med at forstå dansk. Selv svensktalende finner forstår ikke uden videre talt dansk, derimod er der en del danskere som finder finlandssvensk nemmere at forstå end f.eks. det sprog man taler i Stockholm.

Grønland er et særligt interessant område at tage op. De fleste der bor i Grønland, kender til dansk, men det er meget varierende hvor meget man bruger det og har brug for at kunne forstå det. I bygderne bruges det ikke mens livet i Nuuk og en række af de andre byer først og fremmest Kangerlussuaq i så høj grad er præget af dansk at man ikke kan komme gennem livet uden at kunne rigtig meget dansk. Danskforståelsen er således både geografisk og generationsmæssigt bestemt. Derimod er der ufatteligt få danskere der har gjort sig den umage at lære grønlandsk nok til at formulere en sætning eller to på dette sprog. Sprogforståelsen er således helt asymmetrisk i Grønland.

Opgave:

Læs i Nordens sprog med rødder og fødder (<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700645/FULLTEXT01.pdf>) om de mange sprog i Norden. Bogen findes på mange flere sprog end dansk og gennemgår alle de sprog der altid er blevet talt i Norden. Hvor mange af dem kendte I i forvejen og i så fald hvorfra?

III Interne forskelle mellem de tre skandinaviske sprogsamfund

Inden for Norden er der altså et skel mellem Skandinavien og det store udtræk med alle de fem svaner som de nordiske lande gerne portrætteres som. Og vi kan uden videre benægte at alle der er født og opvokset i de fem nordiske stater uden videre kan forstå hinandens sprog. Norden er altså ikke ét stort sprogsamfund men mange forskellige. De undersøgelser vi har været igennem ovenfor, viser derimod at man med øvelse og anvendelse af kloge strategier kan komme til at forstå hinanden på dansk, norsk eller svensk. Det betyder at islændinge skal tale dansk eller norsk, at finnerne skal tale svensk og at danskerne, hvis de vil gøre sig håb om at blive forstået, skal sænke taletempoet betydeligt og bestræbe sig på at tale distinkt. Men der er en yderligere komplikation – som faktisk bliver nævnt i Ulla Börestams interviewundersøgelse – og det er at norsk ikke bare er norsk. Der er mange måder at tale norsk på (og mindst to forskellige måder at skrive norsk på, nynorsk og bokmål). For rigtigt at forstå hvordan de tre skandinaviske sprogsamfund adskiller sig fra hinanden skal man fokusere på *holdningen til variation*.

Lad os begynde med Norge. Norge er det mest varierende sprogsamfund i Norden. De traditionelle dialekter som også kan dokumenteres i Sverige og Danmark, er slet ikke døde i Norge, de lever videre og har en bred anvendelse i det offentlige liv (lige som det er tilfældet i Tyskland, England (tænk bare på skotske krimier) og Italien). Man kan sagtens tale dialekt på fjernsyn, det er faktisk mere påfaldende hvis folk lader være – i Norge.

Måske kan der gives i hovedsagen to historiske forklaringer på at det er sådan:

I Norge har man altid haft flere centre: Bergen var centrum for handel, Trondheim for religion og Oslo for Stortinget og regeringen. Bergens sprog anses almindeligvis for at være påvirket af at der i gammel tid var en stærk tysk tilstedeværelse, så bergensk adskiller sig fra de omliggende dialekter – og fra Oslo-sproget.

Og da Norge blev en selvstændig nation i forbindelse med Danmarks nederlag i Napoleonskrigene i 1814 (dog med en såkaldt personalunion med Sverige indtil 1905) skete det på et tidspunkt hvor nationalisme som strømning spillede en stor rolle over hele Europa (også i Sverige, Finland og Danmark og sandelig også i Island). Norge havde haft dansk som skriftsprog siden middelalderen, og man måtte derfor fornorske dansk skrift så den bedre afspejlede norsk som talesprog. Ivar Aasen udarbejdede på basis af dialektoptegnelser i det vestlige Norge en helt ny ortografi, den der blev til nynorsk. Den adskiller sig på en række punkter fra den fornorskede udgave af dansk som nu kaldes bokmål – bl.a. for at understrege at det ikke er en gengivelse af norsk talesprog men et skriftsprog til brug for bogvæsenet.

Det betød at man indførte den helt epokegørende og enestående bestemmelse i norsk skolelov at læreren ikke må rette elevernes dialektale talesprog men skal indstille sig på dem i stedet for. Det har været afgørende for at skolen ikke er blevet brugt til at ensrette talesproget i Norge men derimod har fejret forskellene.

Sammenlign her med Danmark: I Danmark har København siden gammel tid hævdet sig som den eneste større by, som det sted hvor kirken, Folketinget, regeringen og alle nationale kulturinstitutioner var samlet. Før 1659 lå København tilnærmelsesvis midt i kongeriget for dengang var Skåne en del af Danmark. Efter 1659 lå København næsten så langt østpå som man kunne komme – kun Bornholm ligger længere østpå. Men i 1659 havde man for længst indrettet landet efter at der kun var ét universitet - og det lå i København. (Der lå ganske vist et i Kiel, og det er vigtigt, men det mistede Danmark så i kraft af nederlaget i 1864). Den moderne danske stat blev bygget op i et samfund med kun ét kulturelt center. Tore Kristiansen har i en række undersøgelser vist at København også er det sproglige normcenter i Danmark - og at det er det eneste.

Endelig Sverige: Det er lige midt imellem de to yderpoler men nok mest til den danske side. De svenske dialekter falder faktisk i tre store klumper, de nordlige i Norrland, Mellemsverige heri inkluderet Stockholm, og de sydlige med et vist gammelt aftryk fra dansk. Sammen med det faktum at der tidligt (nemlig efter erobringen af Skåne og med det formål at gøre Skåne svensk) blev etableret et universitet i Lund (foruden det i Uppsala uden for Stockholm) har gjort at der i hvert fald er to godkendte måder at tale svensk på i det offentlige liv, en sydligt præget og en mellemsvensk præget. Sverige er også i langt højere grad end nogle af sine naboer et gammelt indvandrerland, og det betyder at også svensk som andetsprog høres langt oftere i medieoffentligheden end det gælder i Norge og Danmark.

Så for at sammenfatte: Hvis man vil lære sig dansk er københavnerens måde at tale på et fint udgangspunkt. Det forstås over hele landet og man må så tage med – hvis man taler MARET københavnsk, at man også bliver anset for at være storbyenneske med alt hvad det medfører når man besøger andre steder i Danmark.

Men hvis man vil lære sig at tale norsk findes der faktisk ikke nogen normal. Man må lytte sig frem til hvad man foretrækker, og det vil oftest sige hvordan norsk lyder der hvor man er landet. Den gode side ved dette er at nordmænd er vant til at acceptere mange måder at tale norsk på – det ville jo være en stor fordel for danskerne hvis de tilegnede sig den evne.

Mht. svensk er sagen simplere men man skal samtidig gøre sig klart som dansker at kontakten med dansk er stor og for størstedelen positiv i Sydsverige men stort set ikke-eksisterende i Stockholm og hele Mellemsverige. Så de sidste forstår ikke dansk; danskere er nødt til at lære sig så meget svensk at de kan forstå hvad du siger. Det nordiske skal under alle omstændigheder bruges til at træne dit øre op så det kan give dig adgang til de andres sprog – så de ikke behøver at skifte til dit.

Hvad ved vi så nu?

Norden som helhed omfatter langt mere end de tre skandinaviske lande og i sproglig henseende er de faktisk også mere mangfoldige end vi er tilbøjelige til at se dem som, dels på grund af dialektvariation, dels på grund af minoriteter og endelig på grund af indvandring. De tre skandinaviske lande adskiller sig også mht. talesprogsvariation og hvordan man ser på den – og det har konsekvenser for forståelsen.

IV Globalisering som fælles sprogpolitisk udfordring

I alle de tre skandinaviske lande er der en fælles udfordring. Vi har været inde på engelsks rolle ovenfor: Engelsk er vi gode til i Norden. Det kan derfor benyttes som hjælpesprog i en længere eller kortere periode mens vi lærer at forstå hinanden. Men nu udvider vi perspektivet til at se på sagen som en del af den globaliseringsproces der har været i gang siden anden verdenskrigs afslutning og som netop har gjort engelsk til et verdenssprog. Hvor og til hvad kan man bruge engelsk i de nordiske sprogsamfund? Det er problemstillingen i dette kapitel.

De nordiske lande har udformet en sprogpolitik som forholder sig til globaliseringens udfordringer. Den er udformet som en sprogpolitisk deklARATION, gælder for hele Norden og er oversat til alle de sprog der er anerkendt som officielle eller officielle minoritetssprog i hele Norden. Der tager man også stilling til det med engelsk.

Opgave:

Hent den nordiske sprogpolitiske deklARATION på

<https://www.norden.org/da/publication/deklaration-om-nordisk-sprakpolitik>. Læs den igennem (den er ikke ret lang, den findes bare på alle de nordiske sprog). Vælg et af de 'fire områder at arbejde med' og udform jeres eget alternativ til teksten.

Den nordiske sprogdeklARATION står for at skulle opdateres i de nærmeste år (2019-2020).

IV.1 Internationalisering og domæner

Alle de tre skandinaviske lande opfatter sig som åbne for omverdenen. Det har betydet at de hver for sig og sammen har hævdet sig i internationale sammenhæng. Blandt andet opfatter de deres universiteter som værende blandt de bedste i verden og de ser deres uddannelsessystemer som forberedelse til også studier og virksomhed uden for Norden. Det har ført til at engelsk har bredt sig i form af låneord (se boksen nedenfor) i både skrift og tale i Norden. Men det har også ført til en bred nordisk diskussion om hvilke domæner engelsk skal bruges inden for, og hvilke der bør være forbeholdt de(t) lokale nordiske sprog.

Låneord fra engelsk brugt i dansk talesprog:

app, bachelor, backgammon, bartender, bitch, boom, chat, community, container, cowboy, double, downloade, drink, drop, drug, fan, fitness, flow, fuck, fucking, game, globalisering, gokart, hall, halloween, hardcore, headset, hot, input, internet, jeans, joint, joker, juice, kime, klan, kognitiv, koncern, link, lol, lost, lousy, mikse, miss, mountainbike, must, nice, nørd, odds, online, paintball, pc, poker, pusher, rating, scanne, sexy, shop, shopper, shopping, skate, skater, snowboard, special, stener, step, story, strike, track, trick, truck, tune, whatever, whist

Sprogsamfund kan opdeles i en række forskellige sektorer eller domæner hvor bestemte typer af (fag)sprog dominerer:

- handel og service med tilhørende annoncering i blade, på nettet og på tv
- museer og seværdigheder, turistindustrien
- domstole og administration, f.eks. skatteregler og tilladelser til forskellige ting
- undervisning og uddannelse
- forskning
- produktionsvirksomheder

Listen er ikke udtømmende men giver forhåbentlig et indtryk af hvad der menes. Pointen er nu at man kan diskutere pligter og rettigheder i de forskellige sektorer ud fra et sprogligt synspunkt. For domstolene gælder det f.eks. ifølge Den Nordiske Sprogkonventions artikel 2 at:

De kontraherende stater forpligter sig til at virke for, at en statsborger i en kontraherende stat skal, hvis der er behov herfor, kunne anvende sit eget sprog ved henvendelse til myndigheder og andre offentlige organer i en anden kontraherende stat. Foruden domstolene gælder dette først og fremmest i forhold til offentlige myndigheder såsom social-, sundheds-, arbejdsmarkeds-, skatte-, politi- og skolemyndigheder. (Konventionen kan findes på dansk på:

<https://www.retsinformation.dk/eli/ltc/1987/16>)

Det er i sig selv et godt eksempel på fagsprog men betyder oversat til almensprog at nordiske statsborgere skal kunne bruge deres eget sprog i alle henvendelser til det offentlige og ved domstolene. Hvis dem der sidder på den anden side af bordet (eller skranken) ikke forstår det, så må der en tolk til. Det er altså en rettighed vi har som nordiske statsborgere når vi rejser i hinandens lande eller flytter dertil. Vi kan blive ved at bruge vores eget nordiske sprog. Bemærk at det dengang var helt uproblematisk at regne med at 'sit eget sprog' betød et nordisk sprog. Det er det ikke mere.

En konvention er én måde at regulere et domænes sproglige virkelighed på, men man kan også lade markedet råde. Det gør man gerne på turistområdet. Derfor er der skilte og opslag på polsk på den danske turistø Bornholm mens turist- og udlejningskontorerne i Vestjylland mest fungerer på tysk.

Men det sted hvor det for alvor brænder på, er i uddannelsessystemet og her fremfor alt på universiteterne. Det skyldes at universiteter altid har været mangesprogede, eller rettere først var de ét sprogede med latin som eneste men til gengæld internationale sprog som alle skulle lære. Og så kom så fra midten af 1800-tallet for alvor de lokale sprog til i undervisning og formidling. Elektromagnetismens opfinder danskeren H.C. Ørsted holdt i begyndelsen af sin karriere offentlige forelæsninger for folk uden studentereksamen. De var selvfølgelig på dansk.

I takt med at universiteterne er blevet globaliserede som spillere på et marked hvor man konkurrerer om de bedste hjerner blandt studerende, undervisere og forskere, stiger presset for at al virksomhed på campuserne skal foregå på engelsk. Men presset fra de skatteydere der betaler for universiteterne, for at få noget forståeligt igen stiger lige så hurtigt, og det gør universiteterne til kampplads nummer 1 for kampen mellem engelsk og – i vores tilfælde – de nordiske sprog. Den kamp foregår stadig mens vi skriver. I er med i den hvad enten I vil det eller ej. I tager stilling ved at bruge engelske låneord eller lade være, ved at benytte engelsk som sprog på de sociale medier – eller lade være. Der er masser af viden at finde på dette område om hvad vi kan. De store spørgsmål er imidlertid koncentreret om hvad vi vil. Hvad vil du? Hvad vil I? Er det ikke en god ide at

forberede dem der går i ungdomsuddannelserne på at studere i udlandet – eller bare på engelsk i hjemlandet – allerede mens de/I går i ungdomsuddannelserne? Hvorfor skal de være på nordisk? Og hvad med folkeskolen?

I de senere år har sprogpolitikere i Norden arbejdet med et begreb om parallelsproglighed som måske kan løse op for det hårde enten – eller der lægges op til i den slags spørgsmål. Se mere i publikationen: *More parallel please* (i litteraturlisten nedenfor).

Hvad ved vi så nu?

De nordiske lande udgør i den store omverdens øjne en region – der kan ses som et paradys på jord eller som helvedes forgård. Karakteristisk for regionen er åbenheden over for engelskpåvirkning lige fra låneord til hele færdigpakkede sætninger: *Objection, your honour!* De store sprogpolitiske spørgsmål er hvor grænsen går mellem at lade sig inspirere og at lade stå til, hvornår engelskpåvirkningen bliver sproglig selvkanibalisering i stedet for udviklingsstøtte.

Litteratur

- Agazzi, Birgitta, Grünbaum, Catharina, Hauge, Rikke and Reuter, Mikael 2014: *Guldtavlorna i gräset*. Nordiskt språksamarbete, historik och framåtblick. Stockholm: Institutet för språk och folkminnen.
<https://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.41318b8514835190952928/1529494369354/Guldtavlorna%20r%C3%A4ttad%20version.pdf>
- Brink, Eva Theilgaard 2016: *Man skal bare kaste sig ud i det En interviewundersøgelse af unge i Nordens nabosprogforståelse i praksis*. København: Nordisk Ministerråd, Kulturministeriet, Nordisk Sprogkoordination.
- Börestam, Ulla 2008: *Samma skjorta – olika knappar. Icke-nordiska andraspråkstalaras erfarenheter av dansk-svensk språkgemenskap i Öresundsregionen*. (TemaNord 2008:535). København: Nordisk Ministerråd.
- Declaration of Nordic Language Policy 2006: <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700895/FULLTEXT01.pdf>
- Delsing, Lars-Olof och Lundin Åkesson, Katarina 2005: *Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*. (TemaNord 2005:573). København: Nordisk Ministerråd.
- Haugen, Einar 1953: Nordiske språkproblemer – en opinionsundersökelse. *Nordisk Tidsskrift för vetenskap, konst och industri utgiven av Letterstedtska Föreningen*. Årg 29: 225-249.
- Haugen, Einar 1966: Semicommunication: The Language Gap in Scandinavian. originally published in: *Sociological Inquiry*; reprinted with author's comments in: *Studies by Einar Haugen: Presented on the Occasion of his 65th Birthday April 19 1971*. De Gruyter 479-495.
- Helsinki Treaty 2018: Treaty of Co-operation between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden. <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1250815/FULLTEXT01.pdf>
- Kirchmeier, Sabine og Jensen, Eva Skaft 2016: Nordisk sprogforståelse og kommunikationsstrategier. *Sprog i Norden 2016*: 61-78.
- Lund, Sonja Barfod 2019: Interskandinaviske interaktioner i et historisk og nutidigt perspektiv. *Globe: A Journal of Language, Culture and Communication* 8: 34-56.
- Maurud, Øivind 1976: *Nabospråksforståelse i Skandinavia. En undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. (Nordisk utredningsserie 13). Stockholm: Nordiska Rådet.
- More parallel, please 2018. Best Practice of Parallel Language at Nordic Universities. 11 recommendations. <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1203291/FULLTEXT01.pdf>
- Mål i Mun 2002. Förslag till handlingsprogram för svenska språket. (SOU 2002:27). Betänkande av Kommittén för svenska språket. Stockholm.
- Ohlsson, Stig Örjan 1976: Nordisk språkförståelse - i går, i dag, i morgon. Nordisk radio och television via satellit. Kultur- och programpolitisk delrapport. NU A 1976:6, band 3.
- Ohlsson, Stig Örjan 1978: anmeldelse af Einar Haugen: The Scandinavian Languages. *Danske Studier* 1978
- Ohlsson, Stig Örjan 1978a: Nordisk språkhistoria och nordisk språkvård. *Språk i Norden 1978*: 17-40.
- Quist, Pia og Skovse, Astrid Ravn 2017: Sprog i og uden om SKAM: autenticitets-element, fællesskabsmærke og vare. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*. Særnummer om SKAM, Årg. 2/3: 43-53.
- Quist, Pia and Svendsen, Bente Ailin (eds.) 2010: *Multilingual Urban Scandinavia. New Linguistic Practices*. Bristol/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters.

- Soler, Josep 2019: *Language Policy and the Internationalization of Universities. A Focus on Estonian Higher Education*. (Language and Social Life 15). Berlin/Boston: De Gruyter Mouton.
- Söderlundh, Hedda 2012: Global Policies and Local Norms: Sociolinguistic Awareness and Language Choice at an International University. *International Journal of the Sociology of Language*, 216, 87–109.
- Teleman, Ulf och Westman, Margareta 1997: Behöver Sverige en nationell språkpolitik? *Språkvård* 2: 5-16.
- Wright, Sue 2016: *Language Policy and Language Planning*. London: Palgrave Macmillan.
- Östman, Jan-Ola 2015: Language use in academia in the Nordic countries – with special reference to Finland. Stickel, Gerhard and Robustelli, Cecilia (eds.) *Language Use in University Teaching and Research*. (Duisburger Arbeiten zur Sprach- und Kulturwissenschaft, Band 109). Frankfurt am Main: Peter Lang, 85-98.